

Osmdesáté

Devátého května oslaví PhDr. Jaroslav Madlafousek osmdesáté narozeniny. Základní životopisná data jubilanta byla porůznu již uveřejněna a leccos o jeho myšlenkách rovněž. Náročnější je pokusit se stručně je shrnout. Porozuměl jsem Madlafouskovi lépe po své průpravě u Kurta Freunda, který myslím pravý význam Madlafouska pro behaviorální vědy objevil. Každý z nich šel z jiné strany. Freund začal klinikou, Madlafousek základní vědou. A sešli se. Madlafouskův výzkum hemodynamiky u psů byl v padesátých letech přímou inspirací ke vzniku falometrie a jeho etologie byla vodítkem přístupu k sexuálním variacím.

Člověk není tabula rasa a přitom se musí kromě jednoduchých reflexů všemu učit. Člověk nemá vrozené chování, nýbrž má vrozené mechanismy, které konkrétní učení řídí. Člověk má např. vnitřní, autentickou, nenaučenou „sexuální“ orientaci, a přece i normální adolescent více méně tápe při prvních pokusech o sblížení. (Pozor na slovo v uvozovkách! Zahrnuje především také přitažlivost, dvoření, něhu, cudnost – prostě je to celý motivační systém, kterým se tvoří krátkodobý či dlouhodobý párový vztah.)

Od kauzality bezprostřední (proximální), tj. co teď tady řídí toužení tohoto jedince, jde cesta k dávné (ultimální) kauzalitě, tj. jak se ty řídicí mechanismy v evoluci člověka přirozeným výběrem vymodelovaly, jaké funkce plnily v původním prostředí skupiny lovců-sběračů a jak se uplatňují dnes za změněných podmínek. Lépe to vyloží jubilant sám – např. v Psychologii dnes (únor

narozeniny Jaroslava Madlafouska

2002) a v příslušných kapitolách připravovaných učebnic klinické psychologie a psychiatrie.

Na Madlafouskově životě a práci je vidět, jak rozhodující je i ve vědě charakter – oddanost pravdě a přesvědčení. Žádní konjunkturální pavloviáni či módní dušepřavci nemohli v jubilantovi přemoci jeho touhu po platném poznání. Ačkoli dovede být i sociálně obratný, tou věrností pravdě narážel. Je proto velký kontrast oceňování Madlafouska špičkami světové vědy se stupněm jeho akademické kariéry v Čechách. Ale o to větší je nyní v jeho požehnaném věku satisfakce při zjišťování, že vývoj behaviorálních věd potvrzuje jeho očekávání a ubírá se cestou, po které se sám vydal jako mladý psycholog ve druhé polovině čtyřicátých let.

Také žádní darebáci veřejného života nemohli nikdy Madlafouska, to dubisko pravdy a odhodlanosti, odklonit od jeho přesvědčení a zásad. Jarka má schopnost nebojácného a neopatrnického jednání. Podporoval finančně Chartu 77. Vytváří kolem sebe klima nepříznivé snobům, kariéristům, vlažným indiferentistům a podlým kolaborantům. „Jdeme do pěkného protektorátu,“ řekl ve skupince kolegů z Výzkumného ústavu psychiatrického na prahu normalizace. „Dejte ten hakenkrajc pryč,“ telefonoval náměstkovi VÚPs v té době, když mu přes okno jeho pracovny pověsili tehdejší symbol okupace a ponížení. V jeho ruce dostávalo dobro sílu a účinnost, např. když v letech 1968–1969 stál v čele výboru Čs. psychologické společnosti. Ve všem, v malém i velkém se drží vysokých mravních zásad a dokáže je vtělit do prakticky účinných,

reálných kroků. Příznačné je, že má schopnost sociologického myšlení. Šikovně nahmátne podstatu problémů společnosti, v níž žije, bez odtažitého, intelektuálního spekulování o ní. Dosvědčuji tímto, že když jsme v roce 1968 seděli po srpnové pohromě v Bohnicích s ostražitou sovětskou helikoptérou nad hlavou, zaprognózoval praktický Madlafousek takto: „Jednoho dne nebudou Sověti stačit Americe ekonomicky ve výrobě zbraní a tehdy jejich impérium padne.“ V prostředí normalizačního marasmu jsme se ovšem s Jarkou nutně dostávali – pomalu, ale jistě – do určité izolace.

Madlafousek má stále pronikavou kombinační schopnost. Čtete jeho články o altruismu z nedávných let. Chtějte na něm, aby vysvětlil souvislost popperianství, demokracie, kognitivní vědy a perspektivní psychologie. Při tom silně prožívá i umění. Vidí v kultivaci uměním vrcholnou socializaci člověka. A vysvětluje paumění (červenou knihovnu, rodokapsy, společenské seriály TV) zneužíváním genetických komponent v sociálních situacích, jako by z nich paumění filtrovalo pleistocénní jednodušší rovinu podobně jako pornografie zneužívá schematickou povahu sexuálních podnětů, účinných i za nepřirozených podmínek – ty se v pleistocénu nevyskytovaly, a proto se proti nim nevytvořila přirozená ochrana.

Jubilant je sdílný s výjimkou věcí pietních. Ty jsou jeho privatissimem. My všichni jeho vděční posluchači mu přejeme zdraví, zdar při psaní esejů o základech výchovy pro rodiče, mnoho krásných slunných dnů na chatě na Orlíku a všude plno radosti.

Aleš Kolářský